

שומר שכוונתו לְשֵׁם שְׁלָמִים וְלִשְׁם פֶּסַח⁶⁶:

משנה ג

מחשבות נוספות הפוסלות בקרבן פסח: שְׁחָטוּ את הפסח שְׁלֵא לְאוֹכְלָיו - לאנשים שאינם מסוגלים לאוכלו כגון חולה או זקן, או וְשֵׁלֵא לְמַנְוִיּוֹ - לאנשים שלא נמנו עליו בתחילה⁶⁷, או לְעֶרְלִים - שאינם מולים, ואפילו ישראל שמתו אחיו מחמת מילה ולכן לא נימול, או וְלִטְמֵאִים שאסורים מן התורה לאכול מן הפסח - הרי הפסח פְּסוּל. אולם אם שחטו לְאוֹכְלָיו וגם וְשֵׁלֵא לְאוֹכְלָיו, או לְמַנְוִיּוֹ וְשֵׁלֵא לְמַנְוִיּוֹ, או לְמַנְוִיּוֹ וְלְעֶרְלִים, או לְטְמֵאִים וְלִטְהוֹרִים, הרי זה כְּשֵׁר לפי שמחשבה שאינה בגוף הקרבן ופסולה היא פסול חלקי, אינה פוסלת.

בקדשים, ובכרת הן על אכילתן: לאוכליו ושלא לאוכליו כשר. ולא דמי לשמו ושלא לשמו דפסול, דהתם פסולו בגופו שהמחשבה שפוסלתו היתה בגופו של קרבן, אבל לאוכליו ושלא לאוכליו אין

ר' עובדיה מברטנורא

שחיטה לזרוק הדם שלא לשמו ושחט לשמו פסול. ופסח דפסול שלא לשמו נפקא לן מקרא דכתיב (שמות יב) ואמרתם זבחה פסח הוא, עד שיהיה הזבח לשם פסח, והוא משמע לעכב: ג שחטו שלא לאוכליו. חולה וזקן וקטן שאין יכולין לאכול כזית בשר, ואין בו מנויין אחרים אלא הן, פסול, דלפי אכלו כתיב (שם), הראוי לאכול: שלא למנויין. נמנו עליו חבורה זו ושחטו לשם חבורה אחרת: לערלים. לישראלים שמתו אחיהם מחמת מילה, והני פסולים לאכול פסח. דכתיב (שם) וכל ערל לא יאכל בו. וטמאים נמי אסורין

ביאורים והרחבות

66. בגמרא (נט, ב) שואלים: מה הכוונה "לשמו ושלא לשמו", האם חשב שתי מחשבות (לשמו ושלא לשמו) בעבודה אחת, או בשתי עבודות (היינו שאמר בעבודה אחת לשמו ובעבודה אחרת אמר שלא לשמו)? תשובה לשאלה זו מבוססת על המחלוקת העקרונית בין רבי יוסי לרבי מאיר, אם אדם הוציא דיבור מפיו ויש סתירה בין תחילת דבריו לסוף דבריו, כגון: אמר "בהמה זו תהא עולה ושלמים", לדעת רבי מאיר הבהמה דינה כעולה, ששיטתו היא "תפוס לשון ראשון", ולדעת רבי יוסי גם לסוף דבריו יש חשיבות, ולכן יש בהמה קדושה גם של עולה וגם של שלמים, ולכן אינה ראויה להיקרב וימתינו עד שיפול בה מום ותימכר, ובדמים יקנו עולה ושלמים. ועל בסיס מחלוקת זו מסתפקת הגמרא האם נאמר שבעבודה אחת תנן ומשנתנו כרבי יוסי, שהרי אף בסוף דבריו אדם נתפס ולכן הפסח פסול, או שמא נאמר שבשתי עבודות תנן, ואם כן גם רבי מאיר מודה שהקרבן נפסל, כי דבריו "תפוס לשון ראשון" חלים רק בעבודה אחת. ולא נמצא פתרון גמור לשאלה זו.

67. בגמרא (סא, א) למדין מהתוספתא ביאור למשנתנו: תנו רבנן: כיצד שלא לאוכליו? לשום חולה או לשום זקן. כיצד שלא למנויין? נמנו עליו חבורה זו ושחטו לשם חבורה אחרת. מנהי מילי? דתנו רבנן: (נאמר בשמות יב, ד): "וְאִם יִמְעַט הַפִּיּוֹת מִקְּדוּשָׁתוֹ וְלָקַח הוּא וְשִׁכְנוֹ הַקָּרֵב אֶל בֵּיתוֹ בְּמִקְדָּשְׁתִּי וְנִפְשֵׁת אִישׁ לְפִי אֶקְלוּ תִכְסּוּ עַל הַשָּׂה" ("במכסת" - מלמד שאין הפסח נשחט אלא למנויין, יכול שחטו שלא למנויין יהא כעובר על המצוה (ומכל מקום בדיעבד) כשר, תלמוד לומר "במכסת... תכסו", הכתוב שנה (כפל) עליו לעכב. רבי אומר: לשון סורטי (ארמי) הוא, כאדם שאומר לחבירו כוס (שחוט) לי טלה זה (ללמד שבזמן השחיטה צריך להתכוון למנויין). אשחטן שלא למנויין (שהוא פסול), שלא לאוכליו מנא לן? אמר קרא: "איש לפי אכלו תכסו" איתקש אוכלין למנויין (כשם שפסול כששחט שלא למנויין, כך פסול כששחטו שלא לאכלו).

ר' עובדיה מברטנורא
המחשבה הפוסלת בגופו של
קרבן אלא בדבר שהוא חוץ
ממנו: ממרס בדמו. שלא
יקרוש כדי שיהא ראוי לזריקה:
ואם זרק קודם לתמיד כשר.
דאע"ג דפסח מאוחר לתמיד
משום דכתיב ביה בערב ובין
הערבים, לא מפסל בהכי:
ד השוחט את הפסח על
החמץ. כלומר ובשעת שחיטה
היה חמץ ברשות השוחט או
אחד מבני חבורה, אפילו לא
היה החמץ בעזרה: עובר בלא
תעשה. דלא תשחט על חמץ
דם זבחי (שמות לד). ואין הזבח
נפסל: אף התמיד. של בין
הערבים דערבי פסחים ששחטו
על חמץ, שהיה חמץ ברשות
השוחט או המקריב, עובר
בלא, דדריש זבחי, המיוחד לי,
והוא התמיד. ואין הלכה כרבי
יהודה: רבי שמעון אומר
הפסח בארבעה עשר. ששחטו
על חמץ, לשמו חייב, משום לא
תשחט על חמץ, דפסח כשר
הוא ושחיטה ראוייה היא ושמה
שחיטה: שלא לשמו פטור.
דפסול הוא ושחיטה שאינה

שחטו - את קרבן הפסח קדם חצות היום -
פסול, משום שנאמר (שמות יב, ו): "וְשַׁחֲטוּ אֹתוֹ
כָּל קֹהֵל עֲדַת יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֲרָבִים" כלומר משש
שעות ומחצה, שהשמש נוטה למערב.
שחטו קדם לתמיד של בין הערבים - פֶּשֶׁר
בדיעבד, ובלבד שיהא אחד ממרס - בוחש
בדמו בשביל שלא יקרוש, עד שיזרק דם התמיד
ואחר כך יזרקו את דם הפסח. ואם יזרק דם הפסח
קודם דם התמיד - בכל זאת פֶּשֶׁר בדיעבד:

משנה ד

השוחט את הפסח על החמץ - שבזמן השחיטה
יש אצלו עדיין חמץ - עובר בלא תעשה שנאמר
(שמות לד, כה): "לא תשחט על חמץ דם זבחי, ולא
ילין לבקר זבח חג הפסח"⁶⁸.
רבי יהודה אומר: אף השוחט בערב פסח את
קרבו התמיד של בין הערביים על החמץ, עובר בלא
תעשה.⁶⁹

רבי שמעון אומר: השוחט את הפסח בארבעה
עשר בניסו, לשמו והיה ברשותו חמץ - חַיֵּב
מלקות, שעבר על הלאו של "לא תשחט על חמץ דם
זבחי", שהרי הזבח כשר, וְשֵׁלָא לְשֵׁמוֹ - אם שחטו
שלא לשם פסח בעוד שהחמץ ברשותו - פְּטוּר
ממלקות, לפי שהזבח פסול ואינו קרוי זבח, ושחיטתו

אינו שחיטה. ושאר כל הזבחים ששחט בערב פסח בזמן איסור חמץ, בין
ששחטן לשמן ובין ששחטן שלא לשמן שמכל מקום הם כשרים, כמו ששנו
(זבחים א, א) "כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים" - פְּטוּר - שבזמן שהוא

ביאורים והרחבות

68. בגמרא (סג, א) למדין, אמר רבי שמעון בן לקיש: לעולם אינו חייב (משום "לא תשחט על
חמץ") עד שיהא החמץ לשוחט או לזורק, או לאחד מבני חבורה, ועד שיהא עמו בעזרה. רבי
יוחנן אמר: אף על פי שאין עמו בעזרה.

69. בגמרא (סד, א) למדין שטעמו של רבי יהודה הוא משום שנאמר: "לא תשחט על חמץ
דם זבחי", זבחי (מהיתור של היו"ד דורש) - זבח המיוחד לי, והוא קרבן התמיד (שכולו עולה
לגבוה).

ר' עובדיה מברטנורא

ראויה היא ולא שמה שחיטה: ושאר כל הזבחים. שנשחטו בי"ד אחר חצות על החמץ: בין לשמן בין שלא לשמן פטור. ואע"פ שכשרים הן כדתנן כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים וכו', אע"פ כן פטור, דכתיב זבחי זבחי שני פעמים, לא תשחט על חמץ דם זבחי ולא תזבח על חמץ דם זבחי (שם כג), ולמאי הלכתא פליגינהו רהמנא ולא כתב זבחי בחד קרא והכל במשמע בין פסח בין שאר זבחים, לומר לך בזמן דאיכא זבח דהיינו בי"ד דאיכא פסח לא מחייב אשאר זבחים, ובזמן דליכא זבח כגון בתוך הפסח מחייב אשאר זבחים אם שחטן על חמץ: ובמועד. בתוך הפסח, אם לשמו שחטו לפסח על החמץ: פטור. מלא תשחט, דפסח שלא בזמנו לשמו פסול,

חייב משום "לא תִשְׁחַט עַל חֶמֶץ" בקרבן פסח, הריהו פטור בשאר זבחים.

ובמועד - אם שחט את קרבן הפסח בתוך ימי חג הפסח וברשותו חמץ, **לְשֵׁמוֹ - פְּטוֹר** מפני שהוא קרבן פסול, שאין הפסח קרב בתוך המועד, **וְשֵׁלָא לְשֵׁמוֹ** - אם שחט את הפסח שלא לשמו, אלא לשם זבח אחר - **חַיֵּב** מלקות משום "לא תִשְׁחַט עַל חֶמֶץ", כיוון שהוא זבח כשר, שפסח שלא בזמנו הוא כקרבן שלמים, וכל דינו כשלמים. **וְשֵׁאֵר כָּל הַזְּבָחִים** ששחטן בימי הפסח, הואיל ואסור לשחוט על החמץ - **בֵּין לְשֵׁמוֹ וּבֵין שֵׁלָא לְשֵׁמוֹ** - חַיֵּב לפי ששם זבח עליהם, **חוּץ מִן הַחֲטָאת שֶׁשָּׁחַטָה שֵׁלָא לְשֵׁמָהּ** לפי שהיא פסולה 70:

משנה ה

קרבן הפֶּסַח מצוותו שיהא **נִשְׁחַט בְּשֵׁלֶשׁ כֶּתוֹת** - קבוצות, זו אחר זו **שֶׁנֶּאֱמַר** (שמות יב, ו): **"וְשָׁחַטוּ אֹתוֹ כָּל קָהָל עֵדַת יִשְׂרָאֵל"**, הרי

והוא לה שחיטה שאינה ראויה: **שֵׁלָא לְשֵׁמוֹ**. אלא לשם שלמים: חייב, דלהכי קאי והוא לה שחיטה ראויה, וחייב משום לא תשחט, בהדי לאו דלא יראה ולא ימצא: ושאר כל הזבחים שנזבחו בתוך המועד על חמץ: **בֵּין לְשֵׁמוֹ בֵּין שֵׁלָא לְשֵׁמוֹ** חייב. דקרא אשאר זבחים נמי אזהר: **חוּץ מִן הַחֲטָאת שֶׁשָּׁחַטָה שֵׁלָא לְשֵׁמָהּ**. דפסולה היא משום דכתיב בשחיטתה חטאת היא, היא ולא הנשחטה שלא לשמה: ה הפסח נשחט בשלש כתות. [בין שהצבור מרובים] בין שהצבור מועטים ויכולים כולן לשחוט בבת אחת, מצוה ליחלק לשלש כתות זו אחר זו: שנאמר ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל, קהל, עדה, וישראל. הרי שלוש כתות:

ביאורים והרחבות

70. **פירוש:** שיטת רבי שמעון היא, שבזמן שהוא חייב משום "לא תשחט על חמץ" **בקרבן פסח** (היינו בערב פסח), הריהו פטור על שאר זבחים (אף על פי שיש לו חמץ). ובזמן שאינו חייב משום "לא תשחט על חמץ" בקרבן פסח (היינו בחג פסח עצמו), הריהו חייב על כל זבח כשר ששם "זבח" עליו, אולם על זבח פסול אינו עובר, לפי שאינו בכלל "זבח". (ולכן כל הזבחים חוץ מחטאת, שאף על פי שנזבחו שלא לשמן - כשרים - זבחים א, א, - חייב אם שחט אותם במועד והחמץ קיים. והחטאת שנזבחה שלא לשמה, כיוון שפסולה - אינו חייב עליה). בגמרא (שם) למדין שטעמו של רבי שמעון הוא מפני שנאמר פעמיים בכתוב "זבחי": פעם (שמות כג, יח): "לא תזבח על חמץ דם זבחי", ופעם (שמות לד, כה): "לא תשחט על חמץ דם זבחי", ומצירוף שניהם אתה למד שדין זה שאסור לשחוט הפסח עם החמץ אמור לא רק בקרבן פסח אלא גם בשאר זבחים, ולמה חלקם הכתוב זה מזה? ללמד שבערב פסח אם